12. 9. 2006

ID: 43071

Výklad obsahu právního úkonu

Interpretace obsahu právního úkonu soudem podle § 35 odst. 2 obč. zák. nemůže nahrazovat či měnit již učiněné projevy vůle; použití zákonných výkladových pravidel směřuje pouze k tomu, aby obsah právního úkonu vyjádřeného slovy, který učinili účastníci ve vzájemné dohodě, byl vyložen v souladu se stavem, který existoval v době jejich smluvního ujednání. Je-li obsah právního úkonu zaznamenán písemně, určitost projevu vůle je dána obsahem listiny, na níž je zaznamenán.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 111/2004, ze dne 31.8.2004)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce J. F., proti žalované I. S., zastoupené, advokátkou, o zaplacení částky 100.000,- Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 26 C 42/2002, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. října 2003, č. j. 17 Co 353/2003-50, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. října 2003, č. j. 17 Co 353/2003-50, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 7 rozsudkem ze dne 25. března 2003, č. j. 26 C 42/2002-26, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 100.000,- Kč do tří dnů od právní moci rozsudku a rozhodl o nákladech řízení.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 14. října 2003, č. j. 17 Co 353/2003-50, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu na zaplacení částky 100.000,- Kč zamítl, a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

Oba soudy vyšly ze zjištění, že žalobce jako kupující a žalovaná jako prodávající uzavřeli dne 13. 4. 2001 kupní smlouvu, jejímž předmětem byly dům čp. 12 na stavební parcele č. 296/1, stavební parcela č. 296/1 a pozemky parc. č. 295, 296/2 a 2723, zapsané v katastru nemovitostí vedeném Katastrálním úřadem v S. na LV č. 77 pro obec a k. ú. P. Žalobce při podpisu kupní smlouvy na sjednanou kupní cenu ve výši 830.000,- Kč žalované zaplatil částku 100.000,- Kč a zbytek kupní ceny se jí zavázal zaplatit do 31. 10. 2001. V článku III. kupní smlouvy si smluvní strany ujednaly, že nebude-li celá kupní cena zaplacena v termínu do 31. 10. 2001, má prodávající právo od smlouvy odstoupit; v případě odstoupení z tohoto důvodu je kupující povinen zaplatit smluvní pokutu ve výši 100.000,- Kč, přičemž záloha na kupní cenu zaplacená při podpisu této smlouvy se započítává na smluvní pokutu. Žalobce zbytek kupní ceny ve sjednaném termínu žalované nezaplatil. V dopise ze dne 1. 11. 2001, doručeném žalobci dne 2. 11. 2001, žalovaná žalobci sdělila, že odstupuje od kupní smlouvy, protože nezaplatil zbytek kupní ceny. Částku 100.000,- Kč zaplacenou žalobcem na kupní cenu při podpisu smlouvy si žalovaná ponechala, když si ji započetla na smluvní pokutu. Dopis žalobce ze dne 22. 10. 2001 adresovaný žalované, v němž odstoupil od kupní smlouvy z důvodů závadného stavebně technického stavu převáděného domu, pro který stavební úřad nařídil jeho bezodkladné vyklizení, žalovaná nepřevzala.

Z takto zjištěného skutkového stavu věci soud prvního stupně dospěl k právnímu závěru, že účastníci v souladu s § 588 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „obč. zák.“), uzavřeli platně kupní smlouvu, k jejímuž zrušení s účinky ex tunc došlo odstoupením žalované (§ 48 odst. 2 obč. zák.). Ujednání účastníků o smluvní pokutě však shledal absolutně neplatným podle § 39 obč. zák. pro rozpor s kogentním ustanovením § 544 odst. 1 obč. zák., podle něhož lze smluvní pokutu platně sjednat pouze pro porušení smluvní povinnosti. Výkladem ujednání o smluvní pokutě obsaženého v článku III. písemné kupní smlouvy učiněným podle jeho jazykového vyjádření dospěl k závěru, že vůlí smluvních stran bylo vázat zaplacení smluvní pokuty na odstoupení žalované od smlouvy (byť z důvodu prodlení žalobce s doplacením kupní ceny), tedy na výkon práva a nikoli na porušení smluvní povinnosti (přitom poukázal na právní závěry obsažené v rozsudcích Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96, a ze dne 21. 1. 2002, sp. zn. 33 Odo 771/2001). Jelikož si žalovaná ponechala bez právního důvodu plnění ze zrušené smlouvy, získala na úkor žalobce bezdůvodné obohacení, které je mu povinna vydat (§ 451 a § 457 obč. zák.).

Odvolací soud oproti soudu prvního stupně dovodil, že ujednáním účastníků o smluvní pokutě byla zajištěna povinnost žalobce zaplatit zbytek kupní ceny a že tedy žalobce je povinen zaplatit smluvní pokutu za porušení své smluvní povinnosti, přičemž tato povinnost je vázána ještě na úvahu žalované, zda odstoupí od smlouvy. K tomuto závěru dospěl s odkazem na logický a účelový výklad smluvního ujednání účastníků, který neshledal v rozporu ani s jeho jazykovým vyjádřením. V návaznosti na tento závěr pak usoudil, že žalovaná měla právo ponechat si částku 100.000,- Kč jako smluvní pokutu, a že jí tudíž bezdůvodné obohacení na úkor žalobce nevzniklo.

Žalobce rozsudek odvolacího soudu napadl dovoláním, jehož přípustnost opřel o § 237 odst. 1 písm. a/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v platném znění (dále jen „o. s. ř.“). Mimo jiné v něm namítl, že odvolací soud skutkový stav věci na rozdíl od soudu prvního stupně nesprávně právně posoudil, pokud jde o oprávněnost či neoprávněnost smluvní pokuty. Podle jeho názoru text smlouvy nezakládá důvod k úvaze, že by smluvní pokuta byla sankcí za prodlení. Navrhl proto rozsudek odvolacího soudu zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení.

Žalovaná se ve vyjádření k dovolání žalobce ztotožnila s právními závěry odvolacího soudu, který správným výkladem logickým i jazykovým posoudil ustanovení o smluvní pokutě obsažené v kupní smlouvě.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněným subjektem - účastníkem řízení při splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatele (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1, 4 o. s. ř.), a že jde o rozsudek, proti němuž je dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř., přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu § 242 odst. 1, 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Žalobce v dovolání nenamítá, že v řízení došlo k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a/ a b/ a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a existence těchto vad nevyplývá ani z obsahu spisu.

Dovolací soud je ve smyslu § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně jeho obsahové konkretizace.

Prostřednictvím § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, nebo ze skutečností najisto postavených vyvodil nesprávné právní závěry.

Se zřetelem k právnímu posouzení zjištěného skutkového stavu odvolacím soudem a k obsahovému vymezení dovolacích námitek je otevřena dovolacímu přezkumu kontrola správnosti závěru dovozujícího, že v posuzovaném případě má žalovaná právo na zaplacení smluvní pokuty ve smyslu § 544 odst. 1 obč. zák.; posouzení správnosti tohoto závěru závisí na prejudicielním vyřešení otázky, zda podle smluvního ujednání účastníků v článku III. kupní smlouvy byla povinnost zaplatit smluvní pokutu vázána na odstoupení žalované od kupní smlouvy či na prodlení žalobce se zaplacením zbytku kupní ceny.

Podle § 35 odst. 2 obč. zák. právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.

Citované ustanovení předpokládá, že o obsahu právního úkonu může vzniknout pochybnost, a pro ten případ formuluje výkladová pravidla, která ukládají soudu, aby tyto pochybnosti odstranil výkladem. Jazykové vyjádření právního úkonu zachycené ve smlouvě musí být vykládáno nejprve prostředky gramatickými (z hlediska možného významu jednotlivých použitých pojmů), logickými (z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů) či systematickými (z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu). Kromě toho soud posoudí na základě provedeného dokazování, jaká byla skutečná vůle stran v okamžiku uzavírání smlouvy, přičemž podmínkou pro přihlédnutí k vůli účastníků je to, aby nebyla v rozporu s tím, co plyne z jazykového vyjádření úkonu. Interpretace obsahu právního úkonu soudem podle § 35 odst. 2 obč. zák. nemůže nahrazovat či měnit již učiněné projevy vůle; použití zákonných výkladových pravidel směřuje pouze k tomu, aby obsah právního úkonu vyjádřeného slovy, který učinili účastníci ve vzájemné dohodě, byl vyložen v souladu se stavem, který existoval v době jejich smluvního ujednání. Pakliže je obsah právního úkonu zaznamenán písemně, určitost projevu vůle je dána obsahem listiny, na níž je zaznamenán.

V posuzovaném případě si účastníci v článku III. kupní smlouvy sjednali, že nebude-li celá kupní cena zaplacena v termínu do 31. 10. 2001, má prodávající (žalovaná) právo od smlouvy odstoupit; v případě odstoupení z tohoto důvodu je kupující (žalobce) povinen zaplatit smluvní pokutu ve výši 100.000,- Kč, přičemž záloha na kupní cenu

zaplacená při podpisu této smlouvy se započítává na smluvní pokutu.

V daném případě je ujednání účastníků v článku III. kupní smlouvy uzavřené dne 13. 4. 2001 o tom, kdy vzniká kupujícímu povinnost zaplatit smluvní pokutu, z hlediska jazykového vyjádření zcela zřetelné a jednoznačné. Dohodli-li si účastníci, jak je uvedeno v článku III. kupní smlouvy, že prodávající má právo odstoupit od smlouvy, nebude-li celá kupní cena zaplacena ve sjednaném termínu, a že kupující je povinen zaplatit smluvní pokutu, odstoupí-li prodávající z tohoto důvodu od kupní smlouvy, pak nelze než dovodit, že povinnost kupujícího zaplatit smluvní pokutu byla vázána na odstoupení od kupní smlouvy prodávající. Jinými slovy kupujícímu vznikla povinnost zaplatit smluvní pokutu jen za předpokladu, že prodávající realizovala své právo založené dohodou účastníků od kupní smlouvy odstoupit (§ 48 odst. 1 obč. zák.). Výklad uvedeného článku smlouvy učiněný odvolacím soudem, podle něhož povinnost zaplatit smluvní pokutu byla vázána na porušení povinnosti kupujícího zaplatit celou kupní cenu v dohodnutém termínu a nikoli na odstoupení od smlouvy, není správný, neboť odporuje písemnému projevu účastníků zachycenému ve smlouvě. Z něho se totiž jednoznačně podává, že důvodem pro zaplacení smluvní pokuty nebylo samo prodlení se zaplacením zbytku kupní ceny, nýbrž až následné odstoupení od kupní smlouvy, byť protistranou realizované právě z důvodu prodlení kupujícího. Lze uzavřít, že právo na zaplacení smluvní pokuty tak v posuzovaném případě nevzniklo v okamžiku, kdy žalobce jako kupující porušil svou povinnost zaplatit zbytek kupní ceny, ale až v okamžiku odstoupení od smlouvy žalovanou coby prodávající. Vznik povinnosti zaplatit smluvní pokutu tedy záležel jen na tom, zda žalovaná své právo na odstoupení od smlouvy vykoná. Mohla totiž nastat též situace, kdy žalobce sice svou právní povinnost poruší, avšak žalovaná z tohoto důvodu od smlouvy neodstoupí; pro ten případ by ovšem podle ujednání účastníků nárok na zaplacení smluvní pokuty nevznikl.

Jestliže tedy odvolací soud nesprávně vyložil ujednání účastníků tak, že povinnost zaplatit smluvní pokutu byla vázána na porušení smluvní povinnosti žalobcem, nemůže být tudíž správným ani jeho právní závěr, že žalovaná má právo na zaplacení smluvní pokuty podle § 544 odst. 1 obč. zák. (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. ledna 2002, č. j. 33 Odo 771/2001-40).

S přihlédnutím k výše uvedenému lze uzavřít, že dovolateli se prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. podařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí. Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem, odst. 3 věta první o. s. ř.).

redakce (jav)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování